

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ

Bene–Bez

BSCZ

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

Nad projektem převzal záštitu prezident České republiky prof. Václav Klaus.

Kniha vznikla s laskavým přispěním společnosti Zentiva, a. s.

ZENTIVA

Redakce:

Jana Brabencová

Marie Makariusová

Gustav Novotný

Marcella Rossová

Pavla Vošahlíková – vedoucí projektu

© PhDr. Pavla Vošahlíková, DrSc., za autorský kolektiv Biografického slovníku českých zemí

Historického ústavu AV ČR, 2006

© Libri, 2006

ISBN 80-7277-299-6

ISBN 80-7277-214-7 (soubor)

ISBN 80-7277-215-5 (1. sv.)

ISBN 80-7277-252-X (2. sv.)

ISBN 80-7277-287-2 (3. sv.)

OBSAH

Struktura slovníkového hesla	VII
Seznam zkratk	VIII
Seznam autorů hesel	XV
Redakční rada	XVII
Biografický slovník českých zemí: Bene–Bez	376

STRUKTURA SLOVNÍKOVÉHO HESLA (BIOGRAMU)

1. *Záhlaví.* Obsahuje příjmení a jméno (křestní), má-li osobnost více jmen, uvádějí se nezkráceně všechna, v závorce další možné varianty. Dále záhlaví obsahuje datum (den, měsíc, rok) a místo narození a úmrtí. Nejsou-li tato data v úplnosti známa, registrují se pouze údaje zjištěné a ověřené. Následuje výstižná a obecně srozumitelná definice profese nebo veřejného působení osobnosti.

2. *Životopisná a hodnotící část.* Tvoří hlavní část biografického hesla. Obsahuje stručný životopis se základními chronologicky řazenými daty o vzdělání, profesní a veřejné činnosti, o místech působení, dosažených titulech, hodnostech, významnějších cenách a vyznamenáních aj., s výstižnou charakteristikou a zhodnocením této činnosti v historických, společensko-politických a kulturních souvislostech. Životopisná a hodnotící část jsou účelově propojeny. Užívá se úsporného slovníkového slohu a zpravidla minulého času.

3. *Bibliografická část.* Pod zkratkou „D:“ je uveden výběrově seznam vlastních prací, u uměleckých osobností hlavní výtvarná a architektonická díla, výstavy, hudební opusy, režijní práce, role apod. v chronologickém řazení. Pod zkratkou „L:“ je výběrově zařazena základní literatura o osobnosti s případnými odkazy na jiná lexikální díla nebo na jiné prameny použité ke zpracování hesla. Místo vydání díla se uvádí v souladu s lexikografickými zvyklostmi zpravidla u zahraničních publikací. Pod zkratkou „P:“ se nacházejí základní informace o uložení písemné pozůstalosti (pokud je zásadního významu) a o dalších památkách a pramenech vztahujících se k osobnosti.

SEZNAM ZKRATEK

ZKRATKY INSTITUCÍ

AMU	Akademie múzických umění
AVU	Akademie výtvarných umění
AMZV	Archiv ministerstva zahraničních věcí
ANM	Archiv Národního muzea
AV ČR	Akademie věd České republiky
BBC	British Broadcasting Cooperation
ČAZ	Česká akademie zemědělská
ČČK	Československý (Český) červený kříž
ČF	Česká filharmonie
ČKD	Českomoravská Kolben-Daněk
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČOS	Československá (Česká) obec sokolská
ČR	Česká republika
ČSAV	Československá akademie věd
ČSAZ	Československá akademie zemědělská
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika, Československo
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSD	Československá (Česká) strana sociálně demokratická (dělnická)
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy
ČTK	Československá (Česká) tisková kancelář
ČVŠT	Česká vysoká škola technická
ČVTS	Československá vědecko-technická společnost
ČVUT	České vysoké učení technické
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění
FDTJ	Federace dělnických tělocvičných jednot
Gestapo	Geheime Staatspolizei (Tajná státní policie)
GHMP	Galerie hlavního města Prahy
HAMU	Hudební fakulta Akademie múzických umění
IBBY	International Board of Books for Young People
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
KČSN	Královská česká společnost nauk
KSČ	Komunistická strana Československa
LA NM	Literární archiv Národního muzea
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví
ME	mistrovství Evropy
MG	Moravská galerie
MHMP	Muzeum hlavního města Prahy

MNO	ministerstvo národní obrany
MS	mistrovství světa
MU	Masarykova univerzita
MV	ministerstvo vnitra
MZA	Moravský zemský archiv
MZLU	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Brno
MZM	Moravské zemské muzeum
MZV	ministerstvo zahraničních věcí
NA	Národní archiv (do roku 2004 SÚA)
ND	Národní divadlo
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NK	Národní knihovna
NG	Národní galerie
NM	Národní muzeum
NOÚZ	Národní odborová ústředna zaměstnanecká
NS	Národní shromáždění
NSDAP	Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei (Německá nacionálně socialistická dělnická strana)
NTM	Národní technické muzeum
NV	národní výbor
OA	okresní archiv
OH	olympijské hry
ON	Obrana národa
OŽK	Obchodní a živnostenská komora
p. a.	podnikový archiv
PÚ	Politické ústředí
PVVZ	Petiční výbor Věrní zůstaneme
RAF	Royal Air Force
ROH	Revoluční odborové hnutí
SA	Sturmabteilungen (úderné oddíly)
SAV	Slovenská akademie věd
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SČUG	Sdružení českých umělců a grafiků. Galerie Hollar
SD	Sicherheitsdienst (bezpečnostní služba)
SIA	Spolek československých inženýrů a architektů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNR	Slovenská národní rada
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
SdP	Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)
SPB	Svaz protifašistických bojovníků
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SS	Schutzstaffel (ochranný oddíl)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SÚA	Státní ústřední archiv (od roku 2005 NA)
SVU	Svaz výtvarných umělců
UB	Umělecká beseda
ÚČL	Ústav pro českou literaturu AV ČR
UK	Univerzita Karlova
UMPRUM	Uměleckoprůmyslová škola
ÚNV	Ústřední národní výbor

UPM	Uměleckoprůmyslové muzeum
USA	Spojené státy americké
ÚV	ústřední výbor
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
ÚVTI	Ústředí vědecko-technických informací
ÚVTIZ	Ústředí vědecko-technických informací pro zemědělství
VHA	Vojenský historický archiv
VHM	Vojenské historické muzeum
VHS	Vlastenecko-hospodářská společnost
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická
VŠT	Vysoká škola technická
VŠUP	Vysoká škola uměleckoprůmyslová
VŠZ	Vysoká škola zemědělská
VTs	Vědecko-technická společnost
VÚA	Vojenský ústřední archiv
VUT	Vysoké učení technické
YMCA	Young Men's Christian Association
YWCA	Young Women's Christian Association
ZM	Zemědělské muzeum
ZNV	Zemský národní výbor

SEZNAM ZKRATEK K POUŽITÉ LITERATUŘE

- AČA – Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, sv. 1–50, Praha 1891–1940.
- AČL – Michal Navrátil, Almanach českých lékařů, Praha 1913.
- AČP – Michal Navrátil, Almanach českých právníků, Praha 1930.
- ADB – Allgemeine Deutsche Biographie, d. 1–56, Leipzig 1875–1912.
- Adler – Adler. Zeitschrift für Genealogie und Heraldik (1881–83 Monatsblatt des Heraldisch-Genealogischen Vereines „Adler“; 1883–1925 Monatsblatt der [k. k.] Heraldischen Gesellschaft „Adler“; 1926–38 Monatsblatt der Heraldisch-Genealogischen Gesellschaft „Adler“; 1939–44 Adler. Monatsblatt der Vereine für Sippenforschung in der Ostmark), Wien 1881–.
- Album representantů – Album representantů všech oborů veřejného života československého, ed. F. Sekanina, Praha 1927.
- AMM – Acta Musei Moraviae, viz ČMZM.
- AR – Archeologické rozhledy, Praha 1949–.
- AUC – Acta Universitatis Carolinae, Praha 1960–.
- Balling 1 – Mads Ole Balling, Von Reval bis Bukarest. Statistisch-Biographisches Handbuch der Parlamentarier der deutschen Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1919–1945, d. 1–2, Kopenhagen 1991.
- Bartoš: PD činohra – Jan Bartoš, Prozatímní divadlo a jeho činohra, Praha 1937.
- Bartoš: PD opera – Josef Bartoš, Prozatímní divadlo a jeho opera, Praha 1938.
- BHDE – Biographisches Handbuch der deutschen Emigration, d. 1–3, München 1999.
- BHJb – Berg- und Hüttenmännisches Jahrbuch der k. k. Montan-Lehranstalt zu Leoben und Příbram, Wien 1851–1937.
- Bílková – Pavla Bílková, Biografický slovník techniků, manažerů a hospodářských pracovníků, kteří se zasloužili o rozvoj ostravsko-karvinského revíru před rokem 1918. In: Studie o Těšínsku 7, 8, Okresní vlastivědné muzeum Český Těšín 1979–1980.
- Birk – Alfred Birk, Die Deutsche Technische Hochschule in Prag 1806–1931, Prag 1931.
- BJB – Rudolf M. Wlaschek, Biographia Judaica Bohemiae, Dortmund 1995.
- BL – Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmisches Länder, d. 1–3 (A–S), München, Wien 1979–.
- BLDMF – Ludmila Hlaváčková, Petr Svobodný, Biographisches Lexikon der deutschen Medizinischen Fakultät in Prag 1883–1945, Praha 1998.
- BLS – Biografický lexikón Slovenska, d. 1–2 (A–F), Martin 2002–.

- Bohemia** – Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum (od 1980 jako Zeitschrift für Geschichte und Kultur der Böhmisches Länder), München 1960–.
- BOS** – Český slovník bohovědný, ed. Josef Tumpach a Antonín Podlaha, d. 1–5 (A–Itálie), Praha 1912–1930.
- Brockhaus** – Der Grosse Brockhaus. Handbuch des Wissens, sv. 1–20, (15. vyd.), Leipzig 1928–1935.
- Brockhaus D.** – Dodatky, (15. vyd.), d. 21, Leipzig 1936.
- BSPLF** – Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939, d. 1–2, Praha 1988–1993.
- Catalogus cleri** – Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini 1741–.
- César** – Černý – Jaroslav César, Bohumil Černý, Politika německých buržoazních stran v Československu v letech 1918–1938, Praha 1962.
- Cyril** – Cyril, český hudební časopis, Praha 1874–1948.
- Czeike** – Felix Czeike, Historisches Lexikon Wien in 5 Bänden, Wien 1992–1997.
- Czikan** – J. J. H. Czikan, F. Gräffer, Oesterreichische National-Encyklopedie, oder alphabetische Darlegung der Wissenswertesten Eigenthümlichkeiten des österreichischen Kaiserthumes, d. 1–6, 1835–1837.
- Čáňová** – Eliška Čáňová, Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách v letech 1848–1918, Praha 1995.
- Čas. mineral. geol.** – Časopis pro mineralogii a geologii, Praha 1956–1992.
- ČAVU** – Alena Šlechtová, Josef Lenora, Členové České akademie věd a umění 1890–1952, 2. vyd., Praha 2004.
- ČBS** – Československý biografický slovník, Praha 1992.
- ČCH** – Český časopis historický (1950–1989 jako Československý časopis historický), Praha 1895–.
- ČL** – Český lid, Praha 1891–.
- ČLČ** – Časopis lékařů českých, Praha 1862–.
- ČMM** – Časopis Matice moravské, Brno 1869–.
- ČMZM** – Časopis Moravského zemského musea (Acta Musei Moraviae), Brno 1901–.
- ČNM** – Časopis Národního muzea (1827–1830 jako Časopis Společnosti Vlastenského museum v Čechách; 1831–1854 jako Časopis Českého museum; 1855–1922 jako Časopis Musea Království českého; 1923– jako Časopis Národního musea), Praha 1827–
- Čornejová – Fechtnerová** – Ivana Čornejová, Anna Fechtnerová, Životopisný slovník Pražské univerzity. Filozofická a Teologická fakulta 1654–1773, Praha 1986.
- ČsB** – Československo – Biografie, d. 1–3, 1936–1941.
- ČS** – Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století, 2. vyd., Praha 1982.
- Čs. neurol.** – Československá neurologie a neurochirurgie, Praha 1904–.
- ČSPSČ** – Časopis společnosti přátel starožitností českých, Praha 1893–1963.
- ČVUT** – František Jílek, Václav Lomič, Dějiny Českého vysokého učení technického, d. 1, sv. 1–2, Praha 1973, 1978.
- DA** – Deutsche Arbeit. Monatsschrift für das geistige Leben der Deutschen in Böhmen, sv. 1–18, Praha 1901–1918.
- DaS** – Dějiny a současnost, Praha 1959–1969, 1990–.
- Dalibor** – Dalibor, český hudební časopis, Praha 1879–1913; 1919–1927.
- DBE** – Deutsche Biographische Enzyklopädie, d. 1–10, München 1995–1999.
- DČD** – Dějiny českého divadla, d. 1–4, Praha 1968–1983.
- DČVU** – Dějiny českého výtvarného umění, d. 1–4, Praha 1984–2001.
- DČŽ** – Milena Beránková, Fraňo Ruttkay, Dějiny československé žurnalistiky, d. 1–2, Praha 1981–1984.
- Dlabáč** – Gottfried Johann Dlabáč, Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien, d. 1–3, Prag 1815.
- DLČ** – Jan Jakubec, Dějiny literatury české, d. 1–2, Praha 1929, 1934.
- DUK** – Dějiny Univerzity Karlovy, d. 1–4, Praha 1995–1999.
- DVT** – Dějiny věd a techniky, Praha 1968–.
- EBL** – Josef Weinmann, Egerländer Biographisches Lexikon, d. 1–2, Bayreuth 1985–1987.
- EČVU** – Emanuel Poche, Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1975.
- EJ** – Antonín Matzner, Ivan Poledňák, Igor Wasserberger, Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část jmenná: Československá scéna, Praha 1990.
- ESL** – Encyklopédia Slovenska, d. 1–6, Bratislava 1977–1982.
- ETK 1** – Encyklopedie tělesné kultury, d. 1–2, Praha 1963–1964.
- ETK 2** – Encyklopedie tělesné kultury, d. 1–2, Praha 1988.
- Ficek** – Viktor Ficek, Biografický slovník širšího Ostravska, seš. 1–5, Opava 1972–1983.

- FP** – Šárka Bartošková, Luboš Bartošek, Filmové profily. Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební skladatelé a architekti hraných filmů, Praha 1986.
- FPH** – Šárka Bartošková, Luboš Bartošek, Filmové profily 2. Českoslovenští filmoví herci, d. 1–2, Praha 1990.
- FRB** – Fontes rerum Bohemicarum. Prameny dějin českých, ed. Josef Emler, Praha 1873–.
- Giebisch-Gugitz** – Hans Giebisch, Gustav Gugitz, Bio-bibliographisches Literaturlexikon Österreichs von den Anfängen bis zur Gegenwart, Wien 1964.
- GIÖ** – Grossindustrie Österreichs, d. 1–6, Wien 1898.
- Grove** – The New Grove Dictionary of Music and Musicians, d. 1–20, London 1980.
- Grove Opera** – The New Grove Dictionary of Opera, d. 1–4, London 1992, 1994.
- Heller** – Hermann Heller, Mährens Männer der Gegenwart. Biographisches Lexikon, d. 1–4, Brünn 1885–1892, (1. d. 2. rozš. vyd. 1912).
- Hudební věda** – Sborník hudebních vědeckých prací Kabinetu pro soudobou hudbu, 1961–1963, od 1964 jako časopis.
- HS** – Československý hudební slovník osob a institucí, d. 1–2, Praha 1963, 1965.
- HSN** – František Sitenský, Hospodářský slovník naučný, d. 1–4, Praha 1905–1924.
- ISN** – Nový velký ilustrovaný slovník naučný, d. 1–17 + 3 d. dodatky, Praha 1932–1934.
- Jaksch** – Friedrich Jaksch, Lexikon sudetendeutscher Schriftsteller und ihrer Werke für die Jahre 1900–1929, Reichenberg 1929.
- Jireček** – Josef Jireček, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, d. 1–2, Praha 1875–1876.
- JSH** – Jihočeský sborník historický, České Budějovice 1928–.
- Kalckbrenner** – Erich Kalckbrenner, Personalbibliographien der Professoren und Dozenten der Philosophischen Fakultät der Karl-Ferdinands-Universität in Prag im Zeitraum von 1654–1720 mit biographischen Angaben und mit zusammenfassendem Überblick, Med. Diss., Erlangen – Nürnberg 1972.
- Kejzlar** – Josef Kejzlar a kol., Dějiny textilní výroby v České Skalici. Sborník studií, Dvůr Králové nad Labem, Ústí nad Orlicí 1987.
- Knauer** – Oswald Knauer, Das österreichische Parlament von 1848–1966, Wien 1969.
- Knihopis** – Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století, Praha 1925–1948, ed. Zdeněk Tobolka; Praha 1950–1967, ed. František Horák; Dodatky Praha 1994–.
- Kolář Elity** – Politická elita meziválečného Československa 1918–1938. Kdo byl kdo, ed. František Kolář a kol., Praha 1998.
- Kolečka** – Zdeněk Kolečka, Seznam biografí československých entomologů. In: Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV, seš. 15–28, Praha 1979–1991. Dodatky in: Klapalekiana, seš. 29 a 34, Praha 1993–1998.
- Koerting** – W. Koerting, Die deutsche Universität in Prag. Die letzten hundert Jahre ihrer Medizinischen Fakultät, Bonn 1968.
- Kosch** – Wilhelm Kosch, Deutsches Theater-Lexikon, d. 1–5, Klagenfurt, Wien 1953–.
- Kosch Lit** – Deutsches Literatur-Lexikon. Biographisches und bibliographisches Handbuch. Begründet von Wilhelm Kosch, 1–22 + 6 d. dodatků, Bern – München 1968–.
- Kosch Staatshandbuch** – Wilhelm Kosch, Biographisches Staatshandbuch. Lexikon der Politik, Presse und Publizistik, d. 1–2, Bern 1963.
- KRL** – K. J. Kutsch, Leo Riemens, Großes Sängerlexikon, d. 1–5 (3. vyd.), München 1997.
- KSN** – Komenského slovník naučný, d. 1–10, Praha 1937–1938.
- Kudělka** – Šimeček – Milan Kudělka, Zdeněk Šimeček a kol., Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od roku 1760. Bio-bibliografický slovník, Praha 1972.
- Kunc** – Jaroslav Kunc, Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918–1945, d. 1–2, Praha 1945.
- Kutnar** – František Kutnar, Jaroslav Marek, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví (2. vyd.), Praha 1997.
- LČL** – Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, d. 1; 2, sv. 1–2; 3, sv. 1–2. (A–Ř), Praha 1985–.
- LDM** – Lexikon zur deutschen Musikkultur Böhmen, Mähren, Sudetenschlesien, d. 1–2, München 2000.
- Lišková** – Marie Lišková, Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861–1913, Praha 1994.
- Maasburg** – Geschichte der obersten Justizstelle in Wien (1749–1848), ed. Michael Friedrich Maasburg, Prag 1879.
- MČE** – Malá československá encyklopedie, d. 1–6, Praha 1984–1987.
- MGG** – Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, ed. L. Finscher, Fr. Blume, d. 1–8, (2. vyd.) Kassel 1994– (Personenteil 1999–).

- MNEC – Mitteilungen des Nordböhmisches Exursions-Clubs, Česká Lípa 1878–1938.
- MSB – Ladislav Skala, Malý slovník biografí, d. 1–6, Praha 1988–1991.
- MSA – Mitteilungen des Sudetendeutschen Archivs, seš. 1–125, München 1971–1996.
- MSN – Masarykův slovník naučný, d. 1–7, Praha 1925–1933.
- MVGDB – Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, seš. 1–82, Prag 1862–1944.
- Myška – Milan Myška a kol., Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska, Ostrava 2003.
- Národní album – Národní album. Sbírka podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících i zasloužilých, Praha b. d. [1899].
- NBS – Nowy biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow, Budyšin 1984.
- ND a jeho předchůdci – Národní divadlo a jeho předchůdci. Slovník umělců a divadel Vlastenského, Stavovského, Prozatímního a Národního, Praha 1988.
- NDB – Neue Deutsche Biographie, d. 1–, München 1953–.
- NEČVU – Nová encyklopedie českého výtvarného umění, d. 1–2, ed. Anděla Horová, Praha 1995.
- NGS – Naučný geologický slovník, ed. J. F. Svoboda, 2. díl, Praha 1961.
- NÖB – Neue Österreichische Biographie 1815–1918, begr. v. A. Bettelheim, část 1, d. 1–9, Wien 1923–1956, část 2, d. 1, Wien 1925.
- ÖAW Almanach – Almanach der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, sv. 1–67, Wien (1851–1917 jako Almanach der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, sv. 68–96, 1918–1946 [1948] jako Almanach der Akademie der Wissenschaften, sv. 97–, 1947[8]–).
- ÖBL – Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, d. 1–, Wien 1957–.
- ODS – Ottův divadelní slovník, Praha 1919.
- OSN – Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, d. 1–28, Praha 1888–1909.
- OSND – Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k Ottovu slovníku naučnému, d. 1–6, Praha 1930–1943.
- Österreich Lexikon – Österreich Lexikon in zwei Bänden, ed. R. Bamberger, Wien 1995.
- ÖZBH – Österreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen, Wien 1853–1914.
- PA – Památky archeologické a místopisné, Praha 1855–, od 1949 jako Památky archeologické.
- Pazdírek – Pazdírkův hudební slovník naučný II. Část osobní, ed. G. Černušák, V. Helfert, B. Štědroň, d. 1–2, Brno 1933–1937.
- Pejskar – Jožka Pejskar, Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty, sv. 1–4, Zürich 1982–1994.
- Podlaha, Posvátná místa – Antonín Podlaha, Posvátná místa Království českého, sv. 1–7, Praha 1907–1913.
- Podlaha, Soupis památek – Antonín Podlaha, Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století, sv. 1–28, Praha 1898–1908.
- Poggendorff – J. C. Poggendorff, Biographisch-literarisches Handwörterbuch der exakten Wissenschaften, d. 1–, Leipzig, Berlin 1863–.
- Priekopníci – J. Tibenský, O. Pöss a kol., Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 3, Bratislava 1999.
- PSB – Polski słownik biograficzny, d. 1–, Kraków 1935–.
- PSD – Příruční slovník k dějinám KSČ, d. 1–2, Praha 1964.
- PSN – Příruční slovník naučný, d. 1–4, Praha 1962–1967.
- RHB – Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, ed. Antonín Truhlář, Karel Hrdina, Josef Hejnic a Jan Martínek, d. 1–5, Praha 1966–1982.
- Riemann – Hugo Riemanns Musiklexikon, d. 1–2 (11. vyd.), Berlin 1929.
- RSN – Slovník naučný, ed. F. L. Rieger, d. 1–10, Praha 1860–1872.
- Saur – Saur allgemeines Künstlerlexikon der bildenden Künstler aller Zeiten und Völker, ed. Günther Meißner, d. 1–, Leipzig 1992– (d. 1–3 též jako: Allgemeines Künstler-Lexikon, ed. G. Meißner, München – Leipzig 1983–1990).
- Sbb. Wien – Sitzungsberichte der (Kaiserlichen) Akademie der Wissenschaften in Wien, mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse, sv. 1–156, Wien 1848–1947.
- SBS – Slovenský biografický slovník, d. 1–6, Martin 1986–1994.
- SČS – Slovník českých spisovatelů od roku 1945, ed. P. Janoušek, d. 1–2, Praha 1995–1998.
- SČF – Slovník českých filozofů, Brno 1998.
- SČL – Slovník české literatury 1970–1981, Praha 1985.
- SČSVU – Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997, d. 1–, Ostrava 1998–.

- SDLČ** – Arne Novák, Stručné dějiny literatury české, Olomouc 1946.
- Slezsko** – Biografický slovník Slezska a severní Moravy, d. 1– , Opava –Ostrava 1993–.
- SPFFBU** – Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Brno, 1952–.
- Sudetenland** – Sudetenland. Böhmen-Mähren-Schlesien. Vierteljahrschrift für Kunst, Literatur, Wissenschaft und Volkstum, München 1960–.
- Thieme – Becker** – Ulrich Thieme und Felix Becker, Hans Vollmer, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, d. 1–37, Leipzig 1907–1950.
- Toman** – Prokop Toman, Nový slovník československých výtvarných umělců, d. 1–2, Praha 1947.
- Toman D** – Prokop Toman, Prokop H. Toman, Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců, Praha 1955.
- Tomeš** – Josef Tomeš a kol., Český biografický slovník XX. století, d. 1–3, Praha 1999.
- Věstník ČAVU** – Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1892–1917; Věstník České akademie věd a umění, Praha 1918–1952. Dále jako
- Věstník ČSAV** – Věstník Československé akademie věd, Praha 1953–1992. Dále jako
- Věstník AV ČR** – Věstník Akademie věd České republiky, Praha 1993–.
- VČAZ** – Věstník České akademie zemědělské, 1925–1953 (dále jako Věstník Československé akademie zemědělských věd, 1954–).
- Věstník KČSN** – Věstník Královské české společnosti nauk, Praha 1888–1952.
- Vollmer** – Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des 20. Jahrhunderts, ed. Hans Vollmer, d. 1–6, Leipzig 1953–1962.
- VVM** – Vlastivědný věstník moravský, Brno 1946–.
- Winninger** – Salomon Winninger, Große Jüdische National-Biographie mit mehrmals als 8000 Lebensbeschreibungen namhafter jüdischer Männer und Frauen aller Zeiten und Länder, sv. 1–6, Czernowitz 1925–1936.
- Wurzbach** – C. Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben, d. 1–60, Wien 1856–1891; Register zu den Nachträgen. 1923.
- ZGLM** – Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 1897–1941 (dále jako Zeitschrift für Geschichte und Landeskunde Mährens, 1942–1944.

SEZNAM AUTORŮ HESEL

PhDr. Bartůšek, Václav, Národní archiv Praha
Mgr. Biolková, Jindra, CSc., Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
Prof. PhDr. Bláhová, Marie, DrSc., Filozofická fakulta UK Praha
PhDr. Bočková, Hana, Dr., Filozofická fakulta MU Brno
Doc. PhDr. Bokůvková, Vlasta, CSc., Západočeská univerzita Plzeň
PhDr. Brabencová, Jana, Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Czumalo, Vladimír, CSc., Filozofická fakulta UK Praha
PhDr. Čáňová, Eliška, Hostivice
Prof. PhDr. Černý, František, DrSc., Praha
PhDr. Dejmek, Jindřich, DSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Doležalová, Eva, PhD., Historický ústav AV ČR Praha
RNDr. Drábek, Pavel, Roztoky u Prahy
Doc. PhDr. Dubská, Alice, CSc., Praha
PhDr. Dufková, Evženie, Národní divadlo Brno
PhDr. Dvořáčková-Malá, Dana, Historický ústav AV ČR Praha
RNDr. Ďuranová, Ludmila, Národní biografický ústav Slovenskej národnej knižnice Martin
Fikejz, Miloš, Národní filmový archiv Praha
RNDr. Folta, Jaroslav, CSc., NTM Praha
PhDr. Gebhart, Jan, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
Doc. PhDr. Hlavačka, Milan, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
Doc. PhDr. Hlaváčková, Ludmila, CSc., Ústav dějin lékařství UK Praha
PhDr. Holeňová, Jana, CSc., Divadelní ústav Praha
PhDr. Hořejš, Miloš, NTM Praha
Ing. Hučka, Jan, Plzeň
PhDr. Husová, Marcella, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Jakubcová, Alena, CSc., Divadelní ústav Praha
Prom. biol. Janko, Jan, CSc., Archiv AV ČR Praha
PhDr. Kapsa, Václav, Národní knihovna Praha
PhDr. Karkanová, Hana, MG Brno
Doc. PhDr. et Mgr. Knoz, Tomáš, PhD., Filozofická fakulta MU Brno
Ing. Kolečka, Zdeněk, Praha
PhDr. Kopičková, Božena, Historický ústav AV ČR Praha
Mgr. Kubíková, Anna, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov
Doc. PhDr. Kučera, Martin, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Lacina, Vlastislav, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Lazorčáková, Tatjana, PhD., Filozofická fakulta Univerzity Palackého Olomouc
Doc. PhDr. Linhartová, Věra, CSc., Lékařská fakulta MU Brno
PhDr. Lněničková, Jitka, CSc., Praha
PhDr. Ludvová, Jitka, CSc., Divadelní ústav Praha
PhDr. Makariusová, Marie, Historický ústav AV ČR Praha
Mgr. Martínek, Jiří, Kartografie Praha
PhDr. Martínek, Miloslav, CSc., Právo Praha
PhDr. Masnerová, Jiřina, Archiv ČVUT Praha
PhDr. Mášová, Hana, PhD., Ústav dějin lékařství UK Praha

Prof. ing. Mayer, Daniel, Západočeská univerzita Plzeň
PhDr. Motlíček, Tomáš, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc
Ing. Nekvasilová-Kleinová, Jana, NTM, Praha
PhDr. Němeček, Jan, DrSc., Historický ústav AV ČR Praha
Doc. PhDr. Nosek, Bedřich, CSc., Husitská teologická fakulta UK Praha
Mgr. Novotná, Eva, Centrální katolická knihovna Praha
PhDr. Novotný, Gustav, CSc. Historický ústav AV ČR Brno
† PhDr. Novotný, Jan, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
Ing. Petrik, Josef, CSc., NTM Praha
Prof. PhDr. Poledňák, Ivan, DrSc., Praha
Mgr. Portl, Pavel, Filozofická fakulta MU Brno
Prof. PhDr. Pražák, Richard, DrSc., Brno
PhDr. Přibáňová, Svatava, Brno
Prof. Dr. Reitterer, Hubert, Institut Österreichisches Biographisches Lexikon und Biographische Dokumentation ÖAW Wien
PhDr. Reittererová-Benetková, Vlasta, Wien
PhDr. Roedl, Bohumír, SOKA Louny
PhDr. Sekyrka, Tomáš, NG Praha
PhDr. Sekyrková, Milada, CSc., NTM Praha
PhDr. Schenková, Marie, Slezské muzeum Opava
Mgr. Scheufler, Pavel, Praha
PhDr. Sklenář, Karel, DrSc., Praha
PhDr. Smíšková, Helena, SOA Litoměřice, pobočka Děčín
Doc. PhDr. Smutný, Bohumír, Dr., MZA Brno
Sviták, Pavel, Praha
Doc. PhDr. Svobodný, Petr, CSc., Archiv UK Praha
PhDr. Šindlář, Jiří, CSc., Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
RNDr. Šišma, Pavel, Dr., Přírodovědecká fakulta MU Brno
Mgr. Šourková, Anna, Národní biografický ústav Slovenskej národnej knižnice Martin
Doc. PhDr. Šouša, Jiří, CSc., Filozofická fakulta UK Praha
PhDr. Tomeš, Josef, Masarykův ústav AV ČR Praha
Prof. JUDr. Urfus, Valentin, DrSc., Praha
PhDr. Vacek, Jiří, Slovanská knihovna NK Praha
RNDr. Vlašímský, Pavel, Česká geologická služba Praha
PhDr. Vošahlíková, Pavla, DrSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Zach, Aleš, Ústav pro českou literaturu AV ČR Praha
PhDr. Zářícký, Aleš, PhD., Filozofická fakulta Ostravské univerzity Ostrava

REDAKČNÍ RADA

Doc. JUDr. Adamová, Karolína, CSc.
RNDr. Folta, Jaroslav, CSc.
Prof. PhDr. Hlaváček, Ivan, CSc.
PhDr. Hozák, Jan
Doc. PhDr. Charvát, Petr, DrSc.
Prof. PhDr. Janáčková, Jaroslava, CSc.
PhDr. Kubín, Petr, PhD.
Doc. PhDr. Kučera, Martin, CSc.
PhDr. Ludvová, Jitka, CSc.
Prof. PhDr. Pánek, Jaroslav, DrSc.
Prof. Ing. Průcha, Václav, CSc.
Prof. PhDr. Raková, Svatava, CSc.
PhDr. Rossová, Marcella, CSc.
PhDr. Svatoš, Michal, CSc.
Doc. PhDr. Šedinová, Jiřina, CSc.
Doc. PhDr. Šedivý, Ivan, CSc.
PhDr. Tomeš, Josef (předseda)
PhDr. Vlček, Pavel, CSc.
PhDr. Vošahlíková, Pavla, DrSc. (místopředsedkyně)

Jan Novotný (28. 7. 1930 – 6. 3. 2005)

Uprostřed práce na čtvrtém sešitu *Biografického slovníku českých zemí* nečekaně zemřel jeden z hlavních iniciátorů a tvůrců tohoto encyklopedického projektu, český historik PhDr. Jan Novotný, CSc. Narodil se 28. července 1930 v Rokycanech. 1949–53 vystudoval historii na Vysoké škole politických a hospodářských věd v Praze. 1953–70 působil v Historickém ústavu ČSAV, nejprve jako vědecký aspirant, od 1956 jako vědecký pracovník; 1970 musel z politických důvodů odejít a 1970 až 1990 pracoval v Muzeu hlavního města Prahy. 1990 se vrátil do Historického ústavu ČSAV (resp. AV ČR) a 1990–2000 vedl oddělení Biografického slovníku českých zemí. Ve své badatelské činnosti se zaměřil především na české a slovenské politické a kulturní dějiny 19. a počátku 20. století, na problematiku česko-slovenských a česko-maďarských vztahů a na novodobé dějiny Prahy. Vedle četných studií ve vědeckých časopisech a sbornících publikoval mj. monografie *Václav Matěj Kramerius* (1956), *Pavel Josef Šafařík* (1971), *František Cyril Kampelík* (1975) a *Slovanská lípa 1848–1849. K dějinám prvního českého politického spolku I–II* (1975–76), syntetizující práce *Maďari a my. Z dějin maďarsko-československých vztahů* (1959) a *Češi a Slováci v národním obrození a do vzniku samostatného československého státu* (1968) a popularizační studii *Sokol v životě národa* (1991); editoval komentované antologie *Obrození národa. Svědectví a dokumenty* (1979) a *Čeští utopisté 19. století* (1982) a významně se autorsky i redakčně podílel na kolektivním díle *Dějiny Prahy v datech* (1988). Od 1990 řídil práce na přípravě projektu *Biografického slovníku českých zemí*, byl hlavním autorem koncepce a vedoucím redaktorem čtyřsvazkového hesláře a posléze i prvního sešitu tohoto díla, pro které napsal řadu precizně prokomponovaných hesel. Od 2001 do své smrti stál v čele redakční rady slovníku, jemuž zasvětil posledních patnáct let svého života a jemuž vtiskl výraznou lexikografickou pečeti. Jeho život a práce se uzavřely 6. března 2005 v Praze.

JOSEF TOMEŠ

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ

BĚNA (též *BEŇA*, *BĚŇA*), **Matouš** (též *Matuš*), * 1. 10. 1861 *Brodek u Přerova*, † 18. 3. 1944 *Olomouc*, učitel, spisovatel

Pocházel z početné selské rodiny na Hané. Po absolvování učitelského ústavu v Příboru odešel 1881 vyučovat na slovácké Hornácko do Velkého nad Veličkou. Příchod na Slovácko byl rozhodujícím momentem pro B. další, především literární činnost. V Súchově, kde se 1882 stal řídícím učitelem, soustředil kolem sebe bohémskou společnost malířů, spisovatelů a sběratelů folkloru a byl jedním z iniciátorů tzv. Súchovské republiky, umělecké družiny 80. let 19. století, která se na Hornácku scházela (O. Bystřina, F. Dostál-Bystřina, J. Hudeček, M. Zeman, F. Táborský a J. Uprka). Cílem uskupení se stalo poznávat povahu lidu, kroj, písně a zvyky a udržovat v lidu domácí tradice. B. k tomu zaměřil své literární práce. Zabýval se v nich přítomností i historií Hornácka. Psát počal především od 1888, kdy působil jako odborný učitel v Blatničce. Tam se také oženil a od téhož roku přispíval zejména povídkami do časopisů (*Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci*, *Niva*, *Květy*, *Vesna*, *Český lid*, *Besedy lidu*). Zatímco B. manželství nebyla šťastná, jedna z jeho dvou dcer zemřela, po pěti letech ztratil i manželku a nový svazek se záhy také rozpadl, jeho literární činnost přijímala bohaté podněty z rázovitého slováckého prostředí. Jako znalec slováckého folkloru čerpal inspirace pro své realistické žánrové obrázky ze života lidu a slovácké vesnice, psal o zvycích, zaznamenával lidové písně (prvotina *Z tichých vesniček*, 1897). Z Napajedel, kde učil, odešel B. do ruského Petrohradu. Cestu 1898 finančně podporoval Svatobor. Po návratu učil v Kunčicích pod Ondřejníkem a v Ostravici a věnoval se intenzivně botanickým studiím. Pro spory se školskými úřady byl předčasně penzionován. Uchýlil se do Frenštátu pod Radhoštěm, pak s dcerou odjel do Vídně. Před první světovou válkou se vrátil na Slovácko a napsal tam několik próz: ze školního ovzduší, humoristický obrázek *Ze slovácké vísky* (1911) a od 1912 řadu příspěvků do dalších beletristických listů jako *Večery*, *Moravskoslezská revue*, *Zlatá Praha*, *Zvon*, *Čas*, *Lidové noviny*, *Máj*, později do *Topičova sborníku* a *Venkova*. Používal pseudonymy V. Jurda, Jiří Staša. Mládeži věnoval povídky z hornáckého života *Děti Slovácka* (1915). Rázovité slovácké figurky zachycoval včetně jejich jadrné řeči a životního stylu. Moravsko-slovenské pomezí zobrazil v jedenácti historických črtách (*Jano Šibenec – kurucký komandýr*, 1917) o bojích moravského lidu s uherskými kuruci za povstání Ferencze II. Rákóczyho kolem roku 1700. Ke kuruckým vojnám se vrátil ještě v několika dalších historických povídkách v cyklu *Žalostiny* (podle dvou vrchů u Velké nad Veličkou, 1923). Velká nad Veličkou se také stala dějištěm B. románu *Cikáni* (1923) o lidovém muzikantu, potulném houslistovi. I zde uplatnil B. slovácké národopisné motivy, vlastní národopisná pozorování lidových typů a figurek a zobrazil život Veličanů i cikánů na přelomu 19. a 20. století. V dialozích užil místní dialekt. Po válce se B.

1918 odstěhoval k dceři do Skalice a krátce tam učil na místním gymnáziu. Ve 30. letech pobýval v Javorníku, 1937–39 ve Strážnici, pak v Luhačovicích. Zemřel jako poslední a nejstarší člen tzv. Súchovské republiky po delší nemoci u neteře v Olomouci, kam se nedlouho předtím přistěhoval. Pohřben byl na Ústředním olomouckém hřbitově.

B. literární dílo není dnes tolik ceněno pro svou uměleckou kvalitu, jako pro autentický popis společenských a kulturních poměrů na Hornácku přelomu 19. a 20. století.

L: O. Bystřina, Súchovská republika, 1926; J. Staněk, Vývoj literatury české ve střední a severní Moravě, 1934, s. 30; B. Vybíral, Beletristický přínos olomouckého kraje, 1940, s. 32; nekrolog: vj, M. B. zemřel, in: Lidové noviny 52, 1944, s. 81, 22. 3. 1944; J. Springer, Co dala Haná české literatuře, 1947, passim; Kunc, s. 41; I. Klášterský a kol., Botanikové na českém a moravskoslezském území od nejstarších dob, in: Zprávy Československé společnosti dějin věd a techniky 14–15, s. 58; OSND 1/1, s. 539; KSN 1, s. 489; L. Kynčl, Humor kraje Súchovské republiky v krásném písemnictví, in: ČL, 1950, s. 179; J. Kunc, Kdy zemřeli...? 1937–1962, 1962, s. 16; J. Vopravil, Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře, 1973, s. 389 (kde další literatura); LČL 1, s. 184.

P: Biografický archiv ÚČL.

MARCELLA HUSOVÁ

BENEDA (zvaný *TISKAŘ KORANDY*), * ? kolem 1450, † ? kolem 1500, *tiskař*

K osobě tiskaře zvaného Beneda existují jen sporé prameny. Jeho jméno bylo k traktátu Václava Korandy ml. a dalším tiskům přiřazeno Z. V. Tobolkou, který se domníval, že se jedná o osobu totožnou s tiskařem Benedou, známou z dobových právních pořízení (*Beneda impressor*). Tato domněnka však není historicky podložena, a není proto důvod obě postavy spojovat. Dnes se správněji mluví o „tiskaři Korandy“. Z jeho činnosti se dochovalo pět českých tisků, které nejsou označeny žádným jménem ani místem vydání, pravděpodobně však byly tištěny v Praze. Vytiskl tři minuce (almanachy) pro léta 1493, 1496 a 1497, z nichž se dochovala pouze torza. Nejvýznamnějším tiskem je dochovaný *Traktát o velebné a božské svátosti oltářní, kterak má přijímána býti od věrných křesťanů univerzitního mistra rektora Václava Korandy ml.* Pátým tiskem jsou *Praktika Kolínská na rok 1493*, překlad díla německého astronoma Zikmunda Fabriho. V Korandově traktátu je zachován první tištěný titulní list v Čechách.

D: Matěj z Vilémova, Minucí na rok 1493; Sigismundus Fabri, Praktika Kolínská na rok 1493; Václav Koranda ml., Traktát o svátosti oltářní (1493); Minucí na rok 1496; Minucí na rok 1497.

L: Knihopis 1, s. 5n., 27, 29n.; E. Urbánková, Několik poznámek k českým prvotiskům, in: Ročenka Státní knihovny ČSSR v Praze 1962–1963, 1964, s. 80n., zvl. s. 83; táž, Prameny a literatura k počátkům českého knihtisku 1, 1984, s. 23n., 58, 66n., 72n.; K. Chyba, Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860 1, 1966, s. 55.

EVA DOLEŽALOVÁ

BENEDIKT, *?, † asi 1225?, kněz, diplomat

Působil jako kanovník pražský (1198–1201), arcijáhen bílinský (1212–16), 1216 probošt litoměřický, 1202 písař, 1205 královský notář, diplomat, rádce, 1218 kancléř a kaplan Přemysla Otakara I. 1216 úspěšně jednal jménem Přemysla Otakara I. a české šlechty s římskoněmeckým králem Fridrichem II. o schválení volby Přemyslova prvorozeného syna Václava za krále. Ještě téhož roku byl vyslán ke kurii v záležitosti sporu Přemysla Otakara I. s pražským biskupem Ondřejem. Jeho význam pro královský dvůr potvrzuje skutečnost, že když byl 14. 12. 1218 jako obětavý stoupenec a důvěrník krále ve sporu s biskupem suspendován papežem (kurií byl vedle pražského děkana Arnolda považován za hlavního původce sporu), zasáhl Přemysl důrazně v jeho prospěch, přičemž ho označil za svou pravou ruku, kterou nemůže postrádat. Naposledy je B. uveden jako králův kancléř v listině z 26. 6. 1225. Zanedlouho nato zřejmě zemřel, neboť 1226 byl už doložen jeho nástupce v kancléřském úřadě.

L: J. Emler, Die Kanzlei der böhmischen Könige Přemysl Ottokars II. und Wenzels II. und die aus derselben hervorgegangenen Formularbücher, 1878, s. 7n.; V. Novotný, České dějiny I, 3, 1928, s. 319n., 457, 482, 492n., 593n., 628 [rejstřík]; E. Hanke-Hajek u. M. Wieden, Die völkische Zusammensetzung der böhmischen Hofkapelle bis 1306, in: Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte 4, 1940, s. 48n.

MARIE BLÁHOVÁ

BENEDIKT (též *BANET*, *BENET*, *BNET*, *Mordechaj ben Abraham*), **Markus**, * 1753 Csurgó (Maďarsko), † 12. 8. 1829 Karlovy Vary, zemský rabín, rabínský autor, pedagog, talmudický učenec

Základy tradičního vzdělání získal v Mikulově pod vedením tamního rabína Geršona Pullitze. V patnácti letech odešel do Fürthu studovat na talmudické škole (ješivě) Josefa Steinhartta, autora nábožensko-právního spisu *Zichron Ja'akov*. Ve studiu pokračoval v Praze, kde osobně poznal tehdejšího pražského vrchního rabína Ezechiela Landaua. Zde našel i svého mecenáše Meira Karpelese, který mu umožnil vést vlastní studovnu (klaus), v níž konal své talmudické přednášky. 1784 se vrátil do Mikulova a oženil se s Finkel, dcerou Gimpela Prossnitze. Mikulovský a moravský zemský rabín Geršon Chajes ho ustanovil do funkce přísedícího rabínského soudu (dajan), avšak krátce poté přijal B. rabínský úřad v uherském Sasváru a později v Břeclavi na Moravě. 1789 se znovu vrátil do Mikulova. Po smrti Geršona Chajese, když se uvolnil úřad moravského zemského rabína, byl do něho 4. 11. 1789 na shromáždění všech krajských rabínů zvolen tehdy třicetipětiletý B. Jako představitel tradičního judaismu vystupoval proti krajním stoupenům reformního hnutí, zejména proti Aronu Chorinovi, a odmítal založení reformní synagogy (tzv. Templu) v Berlíně. Polemicky vystoupil proti „berlínským modlitebním knihám“ Eduarda Kleye a Karla

Siegfrieda Günsburga. Své úsilí zaměřil B. hlavně na podporu a rozvíjení tradičního školství. Jeho vlivu se připisuje zpoždění v šíření reformních a emancipačních snah mezi moravskými Židy ve srovnání s českými nejméně o jednu generaci. Přesto však zcela neodmítal některé dílčí změny, jež doba přinášela. Sestavil návrh studijního řádu pro kandidáty rabínství, v němž doporučoval, aby budoucí rabíni studovali i sekulární předměty tehdy obvyklé na gymnáziích a skládali z nich veřejné zkoušky. Příznivě se vyjádřil o učebnici *Imre šefer*, jejímž autorem byl stoupenec radikálního osvícenství Herz Homberg. Z popudu B. vznikla i další učebnice pro výuku náboženství v němčině nazvaná *Emunat Jisrael* (Víra Izraele, Vídeň 1824), kterou sepsal jeho syn Naftali. 1829 se B. odjel léčit do Karlových Varů, kde zemřel a byl pohřben v nedalekém Hroznětíně. Ve své závěti vyslovil přání být pohřben na mikulovském hřbitově. O možnosti exhumace vznikla právně-náboženská diskuse, kterou nakonec rozhodl ve prospěch B. poslední vůle bratislavský rabín Moše Schreiber (též Sofer, Chatam Sofer). B. pozůstatky byly 1830 převezeny na mikulovský hřbitov, kde se dodnes jeho náhrobek nachází na tzv. rabínském pahorku. Výsledky této diskuse sloužily pak jako právní precedens ve všech podobných případech. B. byl autorem celé řady spisů tradičního charakteru. Z nich však byly za jeho života vydány pouze některé a většina vyšla až posmrtně.

D: Bi'ur Mordechaj, komentář k rituálnímu kodexu Mordechaje ben Hilela. I. díl (předpisy o cicit, sefer Tora a mezuzah), Vídeň 1805, II. díl (předpisy o požehnáních, recitaci Šema, Tfila /Šmone esre/ a oslavě pesachového večera), Vídeň 1813; Korektury a vysvětlivky k celému spisu Mordechaj (vydány společně s Halachot rav Alfasi), Vídeň 1804–05; Magen Avot (pojednání o 39 pracích zakázaných o šabat a o některých základních zásadách, týkajících se konání prací o šabat a svátcích), 1. vyd. připravil syn autora Jaakov Avraham, zv. Aberl, Žolkiew (dnes Žovkva) 1833, 2. vyd. Pietrków 1903; Gedulat Mordechaj (sbírka respons, sebrána a uspořádána Josefem Šemuelem Kohnem, dajanem v Mikulově), vyd. syn pořadatele Moše Löb Kohn (společně s responsy Chochmat Šlomo od Šelomo Quetsche pod souhrnným titulem Har ha-mor), 1861; Paršat Mordechaj (sbírka respons k Šulchan aruchu, poznámkami opatřil a vydal Abraham Isaak Glück), Marmarossziget 1889; Tchelet Mordechaj (agadické homilie a talmudické novely; obsahuje i biografii autora, vyd. Israel Fisch), Lemberg (Lvov) 1892; Machševet Mordechaj (agadické novely k Pentateuchu, vyd. Samuel Friedman z Nagy-Kálló), Munkács (Mukačevo) 1902; Sefer Maharam Benet (též Divrej Mordechaj; novely k některým aspektům rituálních předpisů týkajících se jídla, se svými poznámkami vydal Israel Jungreis), Paks 1906.

L: Winninger 1, s. 306n.; Jüdisches Lexikon, Berlin 1927–30, 1, s. 819n.; Encyclopaedia Judaica, Berlin 1929, 4, s. 93n. (s podrobnými údaji o další literatuře); Encyclopaedia Judaica, Jeruzalém 1996, IV., s. 159n.; Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Ein Sammelwerk herausgegeben von Hugo Gold, 1929, s. 47n. (Die mährischen Landesrabbiner. Von Dr. Alfred Willmann, Nikolsburg, nebst Anmerkungen von Dr. Heinrich Flesch, Kanitz, s. 47n. viz též pozn. 21.); R. Kestenbergl-Gladstein, Neuere Geschichte der Juden in den böhmischen Ländern, Tübingen 1969, 2. vyd. Münster 2002.

BEDŘICH NOSEK

BENEDIKT, Moritz, * 27. 5. 1849 Kvasice u Kroměříže, † 18. 3. 1920 Vídeň (Rakousko), žurnalista, publicista, politik

Po absolvování gymnázia ve Vídni začal na tamní univerzitě studovat práva a národní hospodářství. Studia nedokončil a po několika zahraničních cestách se rozhodl pro žurnalistiku. Záhy se seznámil s předními činiteli rakousko-německých liberálů, zejména s Eduardem Herbstem a Eugenem von Böhm-Bawerkem a navázal s nimi přátelství a spolupráci. Od 1872 připravoval pro již tehdy vlivný liberální vídeňský deník *Neue Freie Presse* pravidelnou národohospodářskou rubriku. 1881 se stal spoluvydavatelem listu a jeho šéfredaktorem, od 1908 jediným vydavatelem a posléze majitelem. Pod B. vedením se noviny vypracovaly mezi nejprestižnější listy nejen v Rakousku-Uhersku, ale i v kontinentální Evropě. Byl vynikajícím liberálním publicistou se širokými společensko-politickými styky, rozhledem a s mimořádným vnitropolitickým vlivem, zvláště v národohospodářských otázkách. Zasazoval se úspěšně o postátnování rakouských železnic, o zlatý základ rakousko-uherské měny, byl vyhledávaným poradcem řady vládních činitelů. Několika svými úvahami zasáhl nepřímo i do česko-německých jednání před první světovou válkou. 1917 byl císařem Karlem I. jmenován členem panské sněmovny říšské rady. Po rozpadu Rakouska-Uherska převedl *Neue Freie Presse* vcelku úspěšně do nových poměrů a krátce před smrtí předal funkci vydavatele a šéfredaktora synovi Ernestovi (1882–1957).

L: A. Wandruszka, *Geschichte einer Zeitung* (Neue Freie Presse), Wien 1958; *ÖBL* 1, s. 69; Kosch, *Staatshandbuch* 1, s. 90; *BL* 1, s. 73; *MSA* 98, 1990, s. 5n.; tamtéž 118, 1995, s. 6n.

JAN NOVOTNÝ

BENEDIKT Rejt z Pístova viz RIED z Pístova, Benedikt

BENEDIKT (též *BENEDICT, BENEDICTI, BENEDICTUS, BENEDIKTI, BENEDYKT*) **z Nudožer** (též *Nudozerius, Nudozeirinus, Nudozerinus, Nudožerský, Nedožerský, z Nedožier*), **Vavřinec** (též *Laurenc, Laurentius*), * 10. 8. 1555 Nedožery (dnes Nedožery-Brezany, Slovensko), † 4. 6. 1615 Praha, filolog, pedagog, matematik, hudebník

Pocházel z měšťanské rodiny. Základní vzdělání získal na partikulárních školách v Prievidzi u Alberta Husselia, propagátora správné češtiny, a v Jihlavě. Na jihlavské městské škole se vzdělával u M. Joachima Goltze i dalších významných humanistických pedagogů a navázal celoživotní přátelství se spolužákem Janem Campanem Vodňanským. 1593 se B. stal učitelem na městské škole v Moravských Budějovicích a 1594 správcem školy v Uherském Brodě. Na pražské univerzitě studoval zcela jistě 1595 a tam, za rektora Martina Bacháčka z Nauměřic, 1597 získal bakalaureát. Za Bacháčkova rektorátu byl 4. 7. 1600 povýšen i do mistrovské hodnosti. Pravděpodobně vzhledem k dobrému prospěchu

byl poslán 1599 jako správce na městskou školu v Žatci, která patřila k nejlepším v Čechách. 1600 se před udělením mistrovského gradu stal školním správcem městské školy v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě. Zde dokončil svoji učebnici české gramatiky, která zachycovala zejména tehdejší moravská i slovenská nářečí českého jazyka a byla téměř po dvě století považována za nejlepší českou mluvnici. Na ni navázali i pozdější vynikající filologové (J. Dobrovský, P. J. Šafařík, M. Hattala). 1604 byl B. povolán mezi univerzitní profesory, kde se kromě výuky klasické filologie (četby básní Q. Horatia Flacca a Homérovy *Iliady*) věnoval i přednáškám o Aristotelově fyzice a od 1609 téměř výhradně o aritmetice. Aritmetiku tehdy ovšem pod vlivem Aristotelovy filozofie nechápal B. jako kupecké počty, ale jako exaktní základ pro vědecké studium. 1606 vyjádřil verši smutek nad smrtí známého humanisty, tiskaře M. Daniela Adama z Veleslavína, který náležel mezi jeho přátele a rádce. 1609 se stal přísedícím konzistoře pod obojí a 1612 děkanem. S mistry Martinem Bacháčkem z Nauměřic a Janem Campanem Vodňanským se věnoval školským reformám a úpravám výuky na univerzitě. B. navrhl rovněž reformu partikulárních škol a vypracoval školní řád, v němž prosazoval výuku mateřského jazyka a aritmetiky. Byl také tvůrcem prvního systému české časoměrné prozodie. Při překladu žalmů, prozodie a čtyř knih poetiky vycházel z metrického a strofického vzoru latinských překladů žalmů skotského básníka Georga Buchmanna. Důsledně dodržoval fonetické a rytmičké zásady českého jazyka, obzvláště zachovával kvantitu a přízvuk, často využíval i hovorové a lidové přívlastky, výrazně aktualizoval i základní biblický text. B. zemřel na plicní tuberkulózu. Způsob života i ušlechtilost jeho osobnosti ocenil při pohřbu prorektor univerzity M. Mikuláš Troilus.

D: *Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo...* (Pragae, typ. officina Othomariana 1603); *Aliquot psalmodum Davidicorum paraphrasis rhythmometrica, lyrico carmine ad imitationem Latinorum nunc primum attentata. Item oda istis temporibus congrua – Žalмовé někteří v písni české na způsob veršů latinských v nově uvedení a vydání. Item píseň k těmto časům se trefující na též způsob složená...* (Pragae, typ. Georgius Nigrin a Nigroponte 1606); *Decanus facultatis philosophi[c]ae in academia Pragensi M. Laurentius Benedictus Nudozerinus lecturis S. D.* (Pragae, typ. Ionathae Bogutsky 1612); *Elementa arithmeticae e methodicis autoribus concinnante et popularibus exemplis illustratae...* (Pragae, typ. Ionathae Bogutsky de Hranitz 1612); *Invitatio ad examen pro primo in philosophia gradu in academia Pragensi* (Pragae, typ. Ionathae Bogutsky 1612); *Oratio therapeutica continens modum curandae Pragensis academiae habita in solemnī promotione tredecim iuvenum, quibus primus in philosophia gradus conferebatur 27. anno Mar. 1612,...* (Pragae, typ. Ionathae Bogutsky 1612).

L: *Epicedia...* M. Laurentio Benedicto Nudozerino Pannonio, academiae Pragensis professori et collegii Magni praeposito dignissimo 4. Iunii an. 1615 vita defuncto, ab amicis scripta (typ. Pauli Sessii 1615); *Knihopis* 1, č. 1062; *OSN* 3, s. 741; *BOS* 2, s. 91; *RHB* 1, s. 119n. (kde další starší literatura a drobná či ztracená díla); J. Petráň, *Nástin dějin Filozofické fakulty UK v Praze* (do roku 1948), 1983, s. 46, 52, 55, 57, 59; *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku* 2, Bratislava 1977, s. 289n.; *DUK* 1, s. 237, 285; H. Businská,

Renata poesie – Renesanční poesie, 1975, s. 170n., 305n.; LČL 1, s. 186n. (kde další starší literatura); SBS 1, s. 209 (kde další starší literatura); BLS, s. 348; J. Mátej a kol., *Dejiny české a slovenské pedagogiky*, Bratislava 1976 (rejstřík); Diderot, *velká všeobecná encyklopedie* 2, 2000, s. 2330; J. Trížka, *Latinská a česká literatura na pomezí Čech a Moravy*, 2002, s. 96, 166; P. Holodňák – I. Ebelová a kol., *Žatec*, 2004, s. 207.

VÁCLAV BARTŮŠEK

BENESCH, August, * 22. 12. 1829 *Velký Ořechov u Luhačovic*, † 19. 4. 1911 *Kroměříž, právník, politik, spisovatel*

Pocházel z rodiny ředitele kounicovských statků. Po gymnáziu v Kroměříži absolvoval v Brně přípravná filozofická studia a poté práva na univerzitách v Olomouci a ve Vídni, kde byl 1854 promován (JUDr.). Začínal jako koncipient u advokáta a moravského politika Aloise Pražáka, poté působil jako právní zástupce u civilního a vojenského soudu v Brně a od 1865 jako advokát v Moravské Ostravě. 1867 se usadil v Kroměříži, kde si k 1. 1. 1868 otevřel vlastní advokátní kancelář. Od počátku se čile účastnil kulturního života města. Jako nově zvolený předseda mužského pěveckého spolku Concordia založil Spolek pro podporu hudby (Verein zur Förderung der Musik), poté stálý městský orchestr a hudební školu. 1870 byl za Kroměříž zvolen do moravského zemského sněmu a současně do říšské rady, kde se stal členem rozpočtového výboru. Pro své aktivity v obou sněmech, zvláště při prosazování zájmů města, si získal uznání a popularitu. 1874–84 byl třikrát zvolen starostou Kroměříže. V této funkci rozvinul širokou organizátorskou činnost. Velkou pozornost věnoval rozvoji místních německých institucí, podporoval hlavně německé školství a další veřejná a kulturní zařízení. Úspěchů dosáhl i ve vlastní komunální politice. Za zásluhy o rozvoj Kroměříže byl B. 1880 udělen rytířský kříž Františka Josefa a při třetí volbě starostou 1881 byl jmenován čestným občanem města. Po 1889 odešel z veřejného života a vedle advokacie se věnoval poměrně plodné literární činnosti, zejména poezii.

D: Die Bethanier, 1889; Der Brunnen der Liebenden, 1890; An Kaiser Josephs Wiege und Sterbebette, 1891; Sudetengrüsse, 3 Bd., 1898–1903; Johannes, 1900; Die Kaltensteinsage, 1901; Sauls Bekehrung, 1903; Nächstenliebe, 1904.

L: Heller 1 (1885), s. 6n.; Jaksch, s. 28; BL 1, s. 74; Kosch Lit 1, s. 387; MSA 91, 1988, s. 15n.; tamtéž, 111, 1993, s. 6.

JAN NOVOTNÝ

BENESCH, Viktor, * 29. 9. 1861 *Hradec Králové*, † 21. 4. 1947 *Praha, lesník, odborný spisovatel*

Pocházel z rodiny nadlesního královského věnného města Hradce Králové. Ukončil pět tříd české reálky v Praze a 1876–78 vykonal lesnickou praxi u lesního rady Jiřího Ferdinanda Wachtela na černínském velkostatku Jindřichův Hradec. Odtud odešel a studoval 1878–81 německou spolkovou lesnickou školu v Bělé pod Bezdězem. Od podzimu 1882 nastoupil jako lesník do služby k markýzi Pallavicini-

mu na velkostatek Dašice u Pardubic. Tam byl mj. 1893 veden jako revírní správce v Bělči nad Orlicí. Po pětadvacetileté službě přešel 1906 na velkostatek Bynovec (Binsdorf) u Děčína knížete Karla Clary Aldringena, odtud byl 1919 povolán do Bystřice nad Úhlavou u Nýrska, aby řídil jako generální ředitel lesů a statků knížete Hohenzollerna velkostatky Bystřice nad Úhlavou, Debrník, Železná Ruda, Štoky a Horní Cerekev v Čechách a Eisenstein v Bavorsku. 1934 odešel do výslužby. B. byl ceněný odborník nejen ve správě velkých majetkových celků, ale i v oboru pěstování a hospodářské úpravy lesů, dále proslul účelným svislým opláštěním porostů listnáči a vodo hospodářskými pracemi, vystupoval proti holosečnému hospodářství, propagoval myslivost a turistiku především v dnešních oblastech České Švýcarsko a Labské pískovce. Psal příspěvky do odborných časopisů *Rozmarův lesnický týdeník*, *Lesnická práce*, *Československý les (Les)* a *Československý háj (Háj)* a do *Národních listů*. Byl pohřben 25. 4. 1947 v Krňovicích u Třebachovic pod Orebem.

L: Les 21, 1941, s. 418n.; Československý les 27, 1947, s. 181n.

P: SOA Zámorsk, Křestní matrika římsko-katolického farního úřadu Nový Hradec Králové, 116n., s. 121; tamtéž, Velkostatek Dašice – Vysoké Chvojno.

GUSTAV NOVOTNÝ

BENEŠ, * před 1300 ?, † po 1337, *redaktor, písař, iluminátor*

Působil jako kanovník u sv. Jiří v Praze a proslul svou prací na *Pasionálu abatýše Kunhuty* (NK ČR, Rkp. XIV A 17; 1313–1321). B. byl rovněž písařem dalších knih svatojiřského kláštera. Z jeho životopisu je známo jen několik dat. Okolo roku 1300 držel faru v Přílepech (do 1303). 24. 7. 1337 prodal polovinu masného krámu řezníku Petrovi. *Pasionál* obsahuje traktáty pojednávající převážně o Kristově umučení, pocházející většinou z pera dominikána Koldy z Koldic. Na tomto kodexu jsou ceněny především B. iluminace vysoké umělecké kvality, jimiž sjednotil a dotvořil různé texty v podivuhodné dílo. Sám sebe vyobrazil B. na titulním listu. V ilustracích zachytil divadelní výjevy, které se hrály v klášteře sv. Jiří. Jeho dílem jsou také verše (většinou leoninské hexametry), jimiž doprovázel své ilustrace převyšující svou úroveň soudobou českou produkci. Ilustrace i písmo prozrazují západoevropské vlivy, z čehož lze usuzovat na B. studium v západní Evropě. B. dílo vykazuje i byzantsko-italské rysy, zřejmě to byl důsledek obliby byzantského umění u posledních Přemyslovců včetně Kunhuty.

L: A. Matějček, *Pasionál abatýše Kunhuty*, 1922; B. Rynešová, B., kanovník Svatojiřský a *Pasionál abatýše Kunhuty*, in: Časopis archivní školy 3, 1926, s. 13n.; J. Vilíkovský, *Pisemnictví českého středověku*, 1948, s. 26n.; E. Urbánková – K. Stejskal, *Pasionál Přemyslovný Kunhuty – Pasionál abbatissae Cunegundis*, 1975; K. Stejskal, *Le chanoine Benes, scribe et enlumineur du Passional de l'abbesse Cunegonde*, in: Scriptorium 23, 1969, s. 52n.; týž, *Počátky gotického malířství*, DČVU 1, s. 293n.

MARIE BLÁHOVÁ

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.